

Đề bài

Trong cuốn **Trò chuyện với các bạn làm thơ trẻ**, thi sĩ Xuân Diệu đã khẳng định: “Sáng tác thơ là một việc do cá nhân thi sĩ làm, một thứ sản xuất đặc biệt và cá thể. Anh phải đi sâu vào tâm hồn cá biệt của anh để nói cái to tát của xã hội, cái tốt đẹp của chế độ, để tránh cái khô khan, nhạt nhẽo, anh phải có cá tính, anh phải trau dồi cái độc đáo mà công chúng rất đòi hỏi. Nhưng đồng thời, anh phải đấu tranh để cái việc tự sáng tạo ấy không trở thành anh hùng chủ nghĩa”. (NXB Văn học, Hà Nội, 1961, trang 8). Anh, chị hãy bình luận ý kiến trên.
(Đề thi học sinh giỏi quốc gia năm 1988, Bảng A, đề 1)

Bài làm

Tâm hồn con người là cả một thế giới phong phú. Thơ là sản phẩm của tâm hồn, nên nó mang lắm điều kì diệu. Sáng tác thơ là một công việc đặc biệt. Ở mỗi bài thơ, vai trò cá nhân người thi sĩ rất lớn. Làm thơ, đòi hỏi nhà thơ phải xác định cho được cái tôi của mình. Điều này đã được nhiều nhà thơ khẳng định. Chính Xuân Diệu trong cuốn *Trò chuyện với các bạn làm thơ trẻ* đã nhấn mạnh:

“Sáng tác thơ là một việc do cá nhân thi sĩ làm, một thứ sản xuất đặc biệt và cá thể. Anh phải đi sâu vào tâm hồn cá biệt của anh để nói cái to tát của xã hội, cái tốt đẹp của chế độ, để tránh cái khô khan, nhạt nhẽo, anh phải có cá tính, anh phải trau dồi cái độc đáo mà công chúng rất đòi hỏi. Nhưng đồng thời, anh phải đấu tranh để cái việc tự sáng tạo ấy không trở thành anh hùng chủ nghĩa”.

Trong cuộc sống, không phải ai cũng làm được thơ mặc dù trong mỗi con người mà tạo hóa sinh ra đều có chất thi sĩ. Làm thơ đã khó, làm thơ hay lại càng khó hơn. Ngay ở những nhà thơ lớn, không phải bài nào cũng hay. Bởi thơ là một sáng tạo rất “đặc biệt”, rất “cá thể”.

Thơ là sản phẩm của tâm hồn. Nói cho cụ thể hơn, thơ là con đẻ của “những trạng thái tâm hồn”. Ngay điều đó so với quá trình tạo ra các sản phẩm khác, nó đã đặc biệt lắm rồi. Mỗi tâm hồn là một vương quốc riêng, đầy bí ẩn, tuy giữa những tâm hồn có những làn sóng giao thoa nhau. Chính vì thế nên thơ không thể là sự “cộng tác” của những tâm hồn, cho dù là “những tâm hồn đồng điệu”. Nó là “một việc do cá nhân thi sĩ làm”. Có thể trong một phút rung động, một trạng thái khác thường, tràn đầy cảm xúc của thi sĩ, thế là thơ ca ra đời. Phút rung động ấy ở nhà thơ này không giống nhà thơ khác. Nếu nhà thơ để giây phút ấy qua đi, thì khó có thể tìm thấy nó ở những thời điểm khác. Trong lĩnh vực văn học nghệ thuật nói chung và thơ ca nói riêng, cá nhân người nghệ sĩ có vai trò quyết định. Một tác phẩm xuất sắc là kết quả sáng tạo của một thi sĩ, ra đời trong một hoàn cảnh lịch sử nhất định, không có sự trùng lặp. Điều đó giúp chúng ta cắt nghĩa tại sao cho đến bây giờ chế độ tốt đẹp của chúng ta vẫn chưa sản sinh ra được một Nguyễn Du, một *Truyện Kiều*. Làm thơ là cả một quá trình lao động nghệ thuật nặng nhọc và lâu bền. Nhưng theo tôi, đây cũng chỉ là một trong những yếu tố tạo nên “sức nặng” cho bài thơ. Điều quan trọng hơn có lẽ phải kể đến tài năng cá nhân, đôi khi do bẩm sinh, của người nghệ sĩ. *Bông hồng vàng* của Pauptôpxki có cái lóng lánh sắc vàng của những vảy vàng góp nhặt bằng bàn tay lao động, bằng sự miệt mài, bằng nghị lực phi thường. Nhưng thật là thiếu sót, nếu chúng ta không cảm nhận được ở đó cái

duyên dáng riêng lẻ là phần tạo nên giá trị của *Bông hồng vàng*, làm cho chúng ta luôn nhớ tới Pauptôpxki.

Sáng tác thơ là một thứ sản xuất “đặc biệt” và “cá thể”. Đặc biệt và cá thể đến mức mỗi sáng tác là một sự tồn tại duy nhất. Đó là tính đơn nhất của nghệ thuật. Đó cũng là một quy luật hết sức nghiệt ngã trong sáng tác nghệ thuật. Không đảm bảo quy luật đó, bài thơ sẽ chẳng để lại trong trái tim người đọc một điều gì, do đó đương nhiên nhà thơ sẽ nhanh chóng bị lãng quên. Có nhiều bài thơ cùng viết về một đề tài, thậm chí có khi trùng hợp trong một đề tài hẹp. Thế nhưng, chúng vẫn có thể hiện diện ở trong các tuyển tập, không bị quy luật khắc nghiệt nói trên đào thải, nếu như mỗi thi sĩ có một cách riêng, đảm bảo được tính đơn nhất cho tác phẩm của mình.

“Sáng tác thơ là một việc do cá nhân thi sĩ làm” – đó là một sự hiển nhiên. Sự hiển nhiên ấy đòi hỏi người làm thơ phải để lại ở mỗi bài thơ, mỗi tập thơ dấu ấn riêng biệt của mình.

Trong tác phẩm nghệ thuật nói chung và nhất là trong thơ ca nói riêng, dấu ấn cá nhân được thể hiện trên nhiều phương diện. Nó có thể được người đọc nhận thấy ở cả nội dung lẫn hình thức, ở trong cách cảm, cách nghĩ... của nhà thơ. Theo tôi, người đọc luôn tìm ở nhà thơ những quan điểm riêng trước cuộc sống, tìm ở nhà thơ một cách nói mới mẻ, độc đáo...

Con người và cuộc sống từ ngàn xưa đã là đối tượng phản ánh của thơ ca. Nhưng cuộc sống và con người trong thơ ca là cuộc sống và con người được phản ánh qua một lăng kính rất cụ thể, rất cá biệt – đây là tâm hồn, tư tưởng, tình cảm... của người nghệ sĩ. Nếu như các ngành khoa học tự nhiên loại trừ các yếu tố cá biệt để xác lập tính quy luật có giá trị phổ quát, thì văn học nghệ thuật, trong đó có thơ ca, lại chỉ có thể tồn tại trong cuộc đời khi có dấu ấn của sự cá biệt. Trong mỗi một bài thơ hay, người đọc đều tìm thấy một tấm lòng, một nỗi niềm, một ước vọng, một khao khát riêng tư...

Nhưng thơ không chỉ nói cái gì riêng của nhà thơ, mà phải thông qua cái riêng ấy để nói lên những lo toan chung, sướng khổ chung của cuộc sống và của mọi người, của mọi thế hệ. Đọc *Truyện Kiều*, nhiều thế hệ tìm thấy nét rất riêng của cụ Nguyễn Tiên Điền, đồng thời cũng tiếp nhận được một điều gì đó gần gũi, hữu ích cho mình, cho cuộc sống hôm nay. Đúng là nhà thơ “phải đi sâu vào tâm hồn cá biệt” của mình “để nói cái to tát của xã hội, cái tốt đẹp của chế độ”; nói cách khác là để nói những cái đó một cách riêng, ghi dấu ấn cá nhân. Trong khi nói “cái to tát của xã hội”, “cái tốt đẹp của chế độ”, nhà thơ phải tạo ra được những tâm trạng điển hình. Đó là một đòi hỏi, một phẩm chất của thơ ca.

Nhà thơ phải có cá tính, có sự độc đáo. Những phẩm chất đó sẽ khắc chạm thơ anh vào tâm trí người đọc, khẳng định sự tồn tại của tác phẩm nghệ thuật. Thơ yêu cầu có cá tính, cá tính này có giá trị thẩm mỹ, để thông qua tâm hồn nhà thơ nói lên những điều mọi người cùng trải qua, lo toan. Lời tâm sự của Xuân Diệu thật đúng đắn cả về mặt lí luận cũng như trên thực tế sáng tác. Lời tâm sự ấy rút ra từ chính cuộc đời làm thơ, sống hết mình vì thơ của Xuân Diệu và nhớ đến những vần thơ bỏng cháy yêu đương rất Xuân Diệu: *Hỡi xuân hồng, ta muốn cắn vào ngươi!*

Hãy đập vào tim anh, Thiên tài là ở đó. Khi ấy những bài thơ của riêng anh sẽ ra đời. Đó cũng chính là bài thơ của mọi người, bài thơ thơ nhất.

Trần Thị Ngọc Hoa
Trường THPT chuyên Phan Bội Châu – Nghệ An
(Bài đoạt giải nhì)